

**FORMELLER VE KEREM İLE ASLI HİKÂYESİ'NDE BAZI
KULLANIMLARI**
FORMELS AND SOME OF THEIR USES IN THE STORY OF KEREM AND ASLI

Mehmet Emin BARS
Milli Eğitim Bakanlığı

Abstract

Folk stories are one of the important kinds of folk narratings. It's possible to see clearly the features of the society in which they are consisted, people's thoughts and their ways of lives. Oral literature often uses word pattern in poem and prose. This is one of the features of oral literature. Word patterns tell certain ideas and emotions in specific ways with definite vocabulary groups and they are traditional. Formel is the most important support of the teller who uses formels in his narration. The teller embellishes his expression with formels and make his narration fluent. In the article formels, used in the story of Keren and Aslı which is one of the stories known and liked the most by the people, have been studied.

Key Words: *Formel, Kerem and Aslı, folk, oral literature.*

Öz

Halk hikâyeleri halk anlatılarının önemli türlerinden biridir. Bu türlerde oluşturulduğu toplumun özelliklerini, halkın düşünce ve yaşam biçimlerini belirgin bir biçimde görmek mümkündür. Sözlü edebiyat şiirde ve düzyazıda sık sık söz kalıplarını kullanır. Bu, sözlü edebiyatın özelliklerinden biridir. Söz kalıpları belli fikir ve duyguları, belirli şekillerde, belli kelime gruplarıyla anlatırlar ve gelenekseldirler. Formeller anlatıcının anlatımında başvurduğu en önemli desteğidir. Anlatıcı formellerle ifadesini zenginleştirir, anlatısını akıcı hale getirir. Makalemizde, halk tarafından en çok bilinen ve sevilen halk hikâyelerimizden biri olan Kerem ile Aslı hikâyesinde kullanılan formeller incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: *Formel, Kerem ile Aslı, halk, sözlü edebiyat*

Giriş

Halk hikâyeleri halk anlatılarının önemli türlerinden biridir. Yaygın görüşe göre destandan sonra ortaya çıkmış bir türdür ve destanın bırakmış olduğu boşluğu doldurmuştur. "...yeni ve orijinal bir nev'i karakteri alarak meydana gelen halk hikâyeleri, yerini tuttuğu destanın birçok vasıflarını hala taşımaktadır. Fakat bunlar onun asıl karakterini verenler

değildir. Süratle yeni bir nev'e gidiş vakıası karşısında bulunuyoruz: Destani anane gittikçe zayıflıyor, çünkü destanın asli karakterini tayin eden sosyal şartlar gittikçe ortadan kayboluyor" (Boratav 2002: 46). Türk halk hikâyeleri farklı yazarlar tarafından çeşitli şekillerde tanımlanmıştır. Şükrü Elçin, halk hikâyesini "Türk halk hikâyeleri, zaman seyri ve coğrafya-mekân içinde 'efsane, masal, menkabe, destan vb.' mahsullerle beslenerek dinî, tarihî, içtimaî hadiselerin potasında iç bünyelerindeki bağlarını muhafaza ederek milletimizin roman ihtiyacını karşılayan eserlerdir." (Elçin 2004: 444) şeklinde tanımlarken Ali Berat Alptekin " Göçebelikten yerleşik hayata geçişin ilk mahsullerinden olup; aşk, kahramanlık vb. gibi konuları işleyen; kaynağı Türk, Arap-İslam ve Hint-İran olan, büyük ölçüde âşıklar ve meddahlar tarafından anlatılan nazım nasir karışımı anlatımlardır." (Alptekin 2005: 18) şeklinde tanımlamıştır.

Diğer Türk boyları arsında "dastan", "dessan", "halk dessanı", "hekâye", vb. isimlerle bilinen halk hikâyeleri, Türkiye sahasında "âşık", diğer Türk bölgelerinde "akın", "sesen", "dastancı", "bahşi", "hekâtçi" gibi terimlerle adlandırılan halk sanatçıları tarafından meydana getirilmiş ve sözlü icra ortamlarında anlatılmışlardır. Halk Hikâyeleri nazım-nesir karışımı bir yapıya sahiptir. Hikâyenin anlatım ve tasvir kısmı mensur, duygu ve heyecanı ifade eden bölümler ise manzum olarak söylenir. Hikâyelerin dili sözlü varyantlarda sade ve anlaşılır olmasına karşın, yazmalarda daha ağırdır. Halk hikâyeleri içerisinde masal, efsane, fıkra, dua, beddua, deyim, atasözü, bilmece gibi örneklere rastlanır. Meydana gelen olaylar gerçek veya gerçeğe yakındır. Aşk ve kahramanlık konuları etrafında olaylar anlatılır (Alptekin 2005: 22-40; Oğuz vd. 2006: 135-140).

Halk hikâyeleri anlatıcılar tarafından belli bir plan çerçevesinde anlatılır. "Kozanoğlu", "Sümmani ile Gülperi" gibi bazı halk hikâyeleri sadece Anadolu'da bilinirken, "Koroğlu", "Tahir ile Zühre" gibi halk hikâyeleri de tüm Türk dünyasında bilinmektedir. Yukarıda kısaca bazı özelliklerinden bahsettiğimiz halk hikâyelerimizden biri de bugün halk tarafından en çok sevilen ve bilinenlerden biri olan Kerem ile Aslı hikâyesidir. Bu halk hikâyesi 16. yüzyılın ikinci yarısından itibaren yetişen halk şâirlerindeki izleri sebebiyle 16. yüzyılda yaşamış Âşık Kerem'in başından geçmesi mümkün olan olayları içermektedir. Hikâyelerdeki şiirlerin büyük ekseriyeti ona aittir. Hikâyenin ilk tasnifinin 16. yüzyılın ilk yarısında yapıldığı tahmin edilmektedir. Teşekkül sahası da Doğu Anadolu'yu da ihtiva etmek üzere Azerbaycan sahasıdır (Elçin 200: 62).

1. Formeller

Metnin yapısı üzerinde hem doğuda hem de batıda Veselovski, Jirmunsky, Kovakski, Lotman, Veliyev gibi araştırmacılar tarafından çok sayıda çalışma yapılmıştır. Milman Parry tarafından başlatılan, Albert Lord tarafından geliştirilen çalışma "Formül nazariyesi" olarak bilinmektedir. "Lord'a göre kelime gruplarının tekrarına 'formül' denilmektedir. G. I. Maltsev destani metnin 'anane, formül ve metin'den ibaret olduğunu belirtirken, I. M. Astafeva 'bir nakletmenin cümle yapısı, sonraki nakletmelerde de tekrar edilir' demektedir" (Alptekin 2002: 115). Hikâyelerde kullanılan kalıp sözler "formel ifadeler" olarak tabir edilmektedir. Bu formül ifadeler önce sözlü halk edebiyatında kullanılmış daha sonra folklorun diğer türlerinde kullanılmaya başlanmıştır.

Sözlü edebiyat şiirde ve düzyazıda sık sık söz kalıplarını kullanır. Bu, sözlü edebiyatın özelliklerinden biridir. Söz kalıpları belli fikir ve duyguları, belirli şekillerde, belli kelime gruplarıyla anlatırlar ve gelenekseldirler. Ritmik özellikleriyle düzyazıdan ayrılırlar. Bu ritim iç uyaklarla, eşit heceli kelimelerin tekrarlanmasıyla, aliterasyon gibi söz sanatlarıyla sağlanır. Hikâyelerimizde kullanılan bu kalıp ifadelerin sayısı anlatıcıdan anlatıcıya değişir. Kendileri de yaratıcı âşık olan hikâye anlatıcılar, söz kalıbını kullanmakla yetinmeyip, onları daha renkli ve daha çekici hale de sokuyorlar. Hikâyeci bu geleneksel kalıpları kullanırken

dinleyicisi ile süren bir etki alışverişi içindedir. Dinleyicisinin davranışı ve beğenisi onun söz kalıplarını sık yahut seyrek kullanmasını etkiler. Dinleyici, beğenisi ile âşığı güçlendirdikçe, âşık da dinleyicisine daha çok ve renkli söz kalıpları sunar. Hikâyelerin anlatımında hikâyeye başlarken, bitirirken, bir de düz yazıdan türküye geçerken bu söz kalıplarını kullanmak değişmez bir gelenek haline gelmiştir. Anlatıcı heyecanların yükseldiği, duyguların yoğunlaştığı ve hikâyedeki duygusal gerilimin arttığı yerlerde söz kalıplarını kullanır (Başgöz 1986: 39-41).

Boratav, halk hikâyesini incelediği “Halk Hikâyeleri ve Halk Hikâyeciliği” adlı eserinde sözlü gelenekten gelen hikâyelerle kitaplardan gelen hikâyelerin ayırımıdaki önemli farklardan biri olarak formelleri görür. Boratav, sözlü anlatımlardaki formellerin basmalardaki hikâyelerden çeşitli yönlerden farklı olduğunu ifade eder: “ Sözlü gelenekten kitaplara geçtiğini tahmin ettiğimiz çeşitten klişeler, yukarıda da işaret ettiğimiz gibi en zengin şekillerini hikâye anlatıcılarda veriyorlar; yazmalarda biraz daha fakirleşiyorlar; taşbamalarda daha da azalıyorlar; matbaa harfleriyle çıkmış ilk basmalarda artık çeşni vermek kabilinden kalmıştır; son basmalarda ise tamamiyle kaybolup gitmiştir, çünkü bu son basmaların nâşirleri, aynı zamanda hikâyeleri düzeltmek, pürüzlerinden temizlemek, dilini, üslûbunu güzelleştirmek iddiasındadırlar” (Boratav 1988: 27-28).

Doğan Kaya, “Ansiklopedik Türk Halk Edebiyatı Terimleri Sözlüğü” adlı eserinde formel terimini şu şekilde tanımlamaktadır: “Masalın bünyesinde belirli vazifelere ve belirli bir şekle sahip olan kalıplaşmış bu ifadelere verilen ad” (Kaya 2007: 334). Kaya, formel teriminin kullanımını masal türüyle sınırlandırmıştır. Halbuki formeller sadece masalarda bulunmamakta destan, halk hikâyesi gibi diğer sözlü ürünlerde de sıkça kullanılmaktadırlar. Sözlü halk anlatılarında anlatıcının sık sık başvurduğu formeller, bir çok fonksiyonu icra ederler. Formeller anlatıcının anlatımında başvurduğu en önemli desteğidir. Anlatıcı formellerle ifadesini zenginleştirir, anlatısını akıcı hale getirir. Bunların anlatılarda belli yerleri vardır. Gelişi güzel kullanılmazlar. Söz kalıpları belli düşünce ve duyguları belli kurallar içinde belli kelimelerle anlatırlar. Bu ifadeler anlatıcının kullandığı hazır gereçlerdir. Hazır gereçlerle çevre arasında da yakın ilişki vardır. Doğal bir çevrede bulunma anlatıcının daha fazla hazır gereçlerle anlatısını zenginleştirmesini sağlar. Hikâyeye başlarken, bitirirken ve düzyazıdan türküye geçerken bunları kullanmak neredeyse bir kuraldır (Artun 2006: 141). Usta hikâyeciler dağarcıklarında bulunan klişeleri hikâyelerin uygun yerlerinde kullanarak akıcılığı sağlarlar. Hikâyelerin girişinden başka iç kısımlarında ve sonunda da manzum klişeler, tekerlemeler, söz kalıpları kullanılır. Örneğin anlatıcı âşık, kahramanın uzak bir ülkeye hareketi sırasında, sözü fazla uzatmamak ve mesafeyi kısaltmak için şöyle bir tekerleme kullanır:

“ Uzatmayalım hikâyeti
 Vermeyelim zahmeti
 Derelerden sel gibi
 Tepelerden yel gibi
 Bade-i ser ser gibi
 At ayağı külünk olur
 Âşık dili yüğrük olur

Tez vurur tez yetirir
Menziline tez götürür
O zaman ayına yılınan

Bu zaman muhtasarı dilinene” (Aslan 2008: 265). Bu formeller sadece Türkiye’de değil diğer Türk boylarının anlatmalarında da ortaktır. Azerbaycan, Altay, Tuva, Kırgızistan, Kazakistan gibi Türk boylarında da bu formellere sıkça başvurulduğu görülmektedir (Alptekin 2005: 24-27).

Anlatıcılar dinleyicilerini büyüleyebilmek için, bir bölümü iç kafiyeli söyleyişlere başvururlar. Bu söyleyişler ortak gibi görülürse de bazı usta sanatçıların kendilerine has söyleyişlerinin olduğu görülmektedir. Kalıp sözlerin belirli görevleri olduğu gibi belirli şekilleri de vardır. Her cinaslı söz formel değildir. Bunlarsız halk hikâyeleri olabilir ama bu tür anlatmalardan beklediğimiz tadı alamayız. Usta bir anlatıcı dağarcığında bunlardan mutlaka bulundurur ve gerekli gördüğü yerlerde bunları kullanır. Yerinde kullanılmayan bir formel hikâyenin güzelliğini bozar. Formeller hikâyenin metnine ondan ayrılmayacak kadar sıkı bir şekilde bağlıdır. Masal içinde yerleri değiştirilemez. Şekil itibariyle kalıplaşmış olarak bilinirse de anlatıcılara göre az çok değişiklik gösterirler. Özellikle usta olmayan anlatıcılar tarafından dikkat edilmedikleri için, değişikliğe uğrayabilirler. Formeller bazen de hatırlanılmayan yerlerde zaman kazanmak için kullanılarak anlatıcıyı zor durumdan kurtarırlar.

Kaya, halk anlatılarında kullanılan formelleri beş gruba ayırır:

1. Giriş formelleri
2. Bağlayış (Geçiş)formelleri
3. Aynı olayın tekrarı durumunda kullanılan formeller
4. Bitiş formelleri

5. Çeşitli formel unsurları (Kaya 2007: 335-337). Kaya, bağlayış formellerinde bir olaydan başka bir olaya geçişi sağlayan formelleri; çeşitli formel unsurları başlığında ise renk, sayı, yer ve zaman gibi çeşitli formel unsurlarını kastetmiştir. Kaya’nın formelleri ayırdığı şekle uygun bir bölümlemeyi de masallara uygun bir biçimde Sakaoğlu yapmıştır (Sakaoğlu 2003: 56-68, ayrıca destanlardaki kalıp ifadelerin kullanımının destana katkıları için bakınız Çobanoğlu 2007: 91-99).

Ali Berat Alptekin ise Dede Korkut Hikâyelerindeki kalıp ifadelerini incelediği makalesinde bu formelleri üç grupta inceler:

1. Hikâyenin başında
2. Hikâyenin ortasında
3. Hikâyenin sonunda (Alptekin 2002: 115-124)kullanılan formeller.

2. Kerem ve Aslı Hikâyesi'nde Formeller

Bu yazımızda Ali Duymaz tarafından doktora tezi olarak hazırlanan “Kerem ile Aslı Hikâyesi Üzerinde Mukayeseli Bir Araştırma” adlı çalışmasında “Âşık Kerem Hikâyesi” adıyla metinler bölümünde yer alan metindeki formeller incelenecektir (Duymaz 2001: 255-295). Formellerin yanındaki sayılar formellerin bulunduğu sayfa numaralarını belirtmektedir. Bu hikâyede bulunan formelleri beş grupta incelemek mümkündür:

a. Başlangıç Formelleri

"Hikâyenin asıl olayına geçmeden önce, anlatıcının dinleyicilerini hikâyeye hazırlamak amacıyla söylediği kalıp sözlerdir. Çeşitli uzunluk ve yapıda bulunabilirler. Usta anlatıcılar bu kalıp sözlere çeşitli tekerlemeler ekleyerek daha da renkli hale getirirler.

"*Âşık Kerem hekâtını beyan eyledi. Dinle imdi hikâyeti, güzeller elinden şikâyeti. Güzel olan şu alemde söylenür, çirkin olan taşlar olsun döğünsün. Zaman-ı evvelinde bir memleket var idi, adına Ağa beğ dirler idi ve memleketin şahı idi. O şahın dünyada bir oğlan evladı yok idi.*" (255)

b. Bağlayış (Geçiş) Formelleri

Hikâyelerde sıkça kullanılan formellerdendir. Bir olaydan diğer bir olaya geçişi anlatırlar. Anlatıcıların dinleyiciler üzerindeki etkisini arttırma bu formellerin yardımıyla sağlanır.

"*Gide gide bir suyun başına oturdular.*" (255)

"*Gelelim kâfire...*" (256)

"*Pederi ağlamakda olsun Kerem bîçâre gide gide bir akarsu başında vardılar.*" (260)

"*Gelelim ki Kerem'e...*" (283)

"*Biz gelelim destanımıza...*" (286)

"*Gelelim kıssa-i destânımıza, Hâkim efendiye...*" (287)

c. Aynı Olayın Tekrarı Durumunda Kullanılan Formeller

Benzer şekilde yaşanan ve ifade edilen olaylar ve konuşmalarda kullanılan formellerdir. Kalıp aynen korunmakla birlikte kelimelerde anlatıcıdan kaynaklanan değişimler olabilir.

"*İki tütün bir kahve, keyifler oldu büsbütün.*" (255)

"*Sazı eline almış, bakalım ne dimiş Kerem Dede.*" (256)

"*Ağlaya ağlaya aldı sazı, bakalım ne dimiş Kerem Dede:*" (256)

"*Kerem gene sazı eline aldı, bakalım ne dimiş.*" (257)

"*Kerem gözlerinden kanlı yaşlar sel gibi revan olup oradan kalkup Keşiş'in bağçesine gelüp sazı alup bu türkiyi söyledi.*" (258)

"*Kerem sazı aline aldı, bakalım ne dimiş şimdi.*" (260)

"*Gene Kerem aldı sazı eline, bakalım ne dimiş.*" (261)

"*Âşık Kerem gene sazı eline aldı.*" (262)

"*Aldı Kerem Dede:*" (257)

"*Kerem Dede:*" (258)

"*Böyle didükde Kerem bakdı gördi ki kimse yokdur.*" (257)

"*Böyle söyledikde kız pencereyi açup didi kim;*" (258)

“Böyle söylerken Kerem’in pederi ile Sofu araya araya Keşiş’in bağçesinde bulup...” (258)

“Böyle söylediği vakit bunların haberleri tekrar pederine gelüp ‘Bir türlü söz geçiremedük’ diyü haber virdiler.” (259)

“Böyle söyledükde ricâ eden kimseler bakdılar ki faide itmeyecek, oradan dönüp geldiler.” (260)

“Böyle söyledükde kızlar gelinler buna darıldılar.” (261)

”Böyle söyledükde kız didi ki:” (279)

“Böyle söyledükde kız çıkup Kerem’e bakdukda Kerem didi ki:...” (281)

“ ‘Sofu kardaş, getir şu sazı, kızlara birkaç beyit söyleyim’ didi.” (260)

“ ‘Sofu kardaş, getir şu sazı, şu dağa birkaç beyit türki söyleyim’ diyüp aldı sazı bakalım ne dimiş: (261)

“Sofu kardaş, getir şu sazı, bu tağa halimizi bildireyim, bize belki yol gösterir.” (262)

“ ‘Sofu kardaş, getir sazı şu suya bir beyit söyleyim’ didi.” (263)

“ ‘Sofu, getir sazı, şu turnalara birkaç beyit söyleyim’ didi.” (263)

“ ‘Sofu kardaş, getir sazımı, düğün halkına birkaç beyit söyleyim’ didi.” (265)

Böyle diyüp bunları Allah’a ismarlayup yola revan oldular.” (259)

“Böyle didikde Kerem ile Sofu yola revân oldılar.” (261)

“Böyle didükde kalkup yola revân oldılar.” (262)

“Önce bir kahveye misafir olup sabâhası yola revân oldılar.” (271)

“Âşık Kerem ile Sofu yola revân olup Malatya üstünden Tercan’a dahil oldılar.” (272)

“Kerem ile Sofu, Tercan’dan kalkup yola revân olup Otlukbeli’ne gelüp...” (272)

“Bunlar dahi yola revân olup İndirseler köyüne vardılar,...” (273)

“Böyle didükde Kerem ile Sofu yola revân olup Arsızlar’a geldiler.” (273)

“Böyle diyüp yola revân olup Sivaz şehrine dahil olup bir kahveye misafir olup...” (274)

“Böyle söyledükde yola revân olup Karadağ’a çıktılar.” (277)

d. Bitiş Formelleri

Hikâye sonunda anlatılan olayların bir noktada birleştirilmesinden sonra anlatıcı, hikâyesini uygun bir şekilde tamamlar. Kafiyele bazı sözlerle dinleyicilerin gösterdikleri ilgiyi dikkate alan anlatıcı kısa veya uzun olan bir bitiş formeliyle sözlerini bitirir.

“Ol bunca zaman çekdüğü zahmet ve maşakkatleri ferâmûş idüp muradına irüb Hakk’a şükür eylemekde oldılar. Cümlemizün hayırlı murâdât maksudâtlarımıza nâil ü merâm eyliye, âmin...” (295)

e. Çeşitli Formel Unsurları

Yukarıda ifade edilen formellerin dışında hikâyenin çeşitli yerlerine sayı, zaman ve renk bildiren formelleri de ekleyen anlatıcı böylece anlatımını kuvvetlendirmeye çalışır. Dinleyiciler de bu kalıp sözleri her zaman beklemektedir.

“Kerem ile Sofu Erzurum’dan çıkup *üç saat* kadar yol gidüp *yol üç oldı*.” (270)

(278) “... Kayseri’ ye yakın bir çadır içinde *ayın on dördi gibi benzer bir kız* oturır idi.”

“...Aslı Han gibi *kırk dane kızlar* getürdiler.” (289)

(290) “Bunda bu kadar kızlar, *kırk dane kız oğlan kız* var, kangısın ister isen veririm.”

“Ben onı bilmem, şunda *kırk dane kızlar* vardır.” (281)

“... haremde çıkup heman getirüb *on kise akçe* ceraim aldı.” (292)

”Bunu böyle söyleyüp hasbihâlin beyan idüp *ol yedi senede* olan macera ve çekdüğü derdi, meşakkati ferâmuş idüp *bin dürlü âh_1 enîn* yarın hasreti...” (295)

“Hemân *yüz yire urub* Hak Tealâ hazretlerine bu şikâyetin...” (295)

3. Sonuç

Folklor ürünleri, geleneklere uygun biçimde çeşitli kalıplar, anlatımlar oluştururlar. Bu unsurlar folklor ürününün esasını meydana getirir. Folklor ürünleri sözlü iletişim ile yayıldığından zamanla farklı biçimler oluşur. Bu yayılım esnasında yeni unsurlar kazanır, bazı özelliklerini kaybeder. Böylece ortaya yeni bir ürün çıkmış olur. Eski şeklini kaybedip yeni bir biçime giren ürüne varyant denmektedir. Bu varyantlarda bile ürünün değişmez özelliğini taşıyan, kendilerine özgü kalıplar kullanılmaya devam eder. Söz kalıplarının hikâyeden ayrı hayatları vardır. Anlatıcıdan anlatıcıya, hikâyeden hikâyeye, türden türe atlayabilirler. Bazen millet sınırlarını aşip komşu ülkelerin kültürlerinde ortaya çıkarlar.

Yukarıda incelediğimiz Kerem ile Aslı hikâyesi de halk arasında sözlü kaynaklarda değişik anlatıcılar tarafından anlatılmakta idi. Hikâyeciler destan, masal gibi sözlü ürünleri anlatırken yaptıkları gibi bu halk hikâyesini de anlatırken metnin tümünü ezberlemek yerine bu kalıp ifadeleri hafızalarında muhafaza ederek anlatmışlardır. Bu kalıp ifadeler diğer halk hikâyelerimizde de kullanılmıştır. Sonuç olarak Kerem ile Aslı hikâyesinde formellerin yoğun şekilde kullanıldığını söyleyebiliriz. Bugün bu halk hikâyesinin çok sevilip yayılmasını sağlayan unsurlardan biri de bu kalıp ifadelerin kullanılmış olmasıdır.

KAYNAKÇA

ALPTEKİN, Ali Berat (2002); “**Dede Korkut Hikâyelerinde Kalıp İfadeler**”, İslamiyet Öncesi Türk Destanları, (Haz. Saim Sakaoğlu, Ali Duymaz), Ötügen Yay., İstanbul.

ALPTEKİN, Ali Berat (2005); **Halk Hikâyelerinin Motif Yapısı**, Akçağ Yay., Ankara.

- ARTUN, Erman (2006); **Anonim Türk Halk Edebiyatı Nesri**, Kitabevi Yay., İstanbul.
- ARTUN, Erman (2004); **Türk Halk Edebiyatına Giriş**, Kitabevi Yay., İstanbul.
- ASLAN, Ensar (2008); **Türk Halk Edebiyatı**, Akademi Yay., Ankara.
- BAŞGÖZ, İlhan (1986); **Folklor Yazıları**, Adam Yay., İstanbul.
- BORATAV, Pertev Naili (2002); **Halk Hikâyeleri ve Halk Hikâyeciliği**, T.C. Kültür Bak., İstanbul.
- ÇOBANOĞLU, Özkul (2007); **Türk Dünyası Epik Destan Geleneği**, Akçağ Yay., Ankara.
- DUYMAZ, Ali (2001); **Kerem ile Aslı Hikâyesi Üzerinde Mukayeseli Bir Araştırma**, Kültür Bak., Ankara.
- ELÇİN, Şükrü (2000); **Kerem ile Aslı Hikâyesi**, Akçağ Yay., Ankara.
- ELÇİN, Şükrü (2004); **Halk Edebiyatına Giriş**, Akçağ Yay., Ankara.
- KAPLAN, Mehmet (2005); **Türk Edebiyatı Üzerine Araştırmalar 3, Tip Tahlilleri**, Dergâh Yay., İstanbul.
- KAYA, Doğan (2007); **Ansiklopedik Türk Halk Edebiyatı Terimleri Sözlüğü**, Akçağ Yay., Ankara.
- SAKAOĞLU, Saim (2003); **Masal Araştırmaları**, Akçağ Yay., Ankara.
- OĞUZ, M. Öcal, v.d. (2006); **Türk Halk Edebiyatı El Kitabı**, Grafiker Yay., Ankara.
- ÖZTÜRK, İsa (2006); **Kerem ile Aslı**, T. İş Ban. Yay., İstanbul.
- YILDIRIM, Dursun (1998); **Türk Bitiği**, Akçağ Yay., Ankara.